

# Hållbara Mark 2030

Hållbarhetsprogram för Marks kommun 2023-2030



**GLOBALA MÅLEN**  
för hållbar utveckling

<b>Dokumenttyp</b> Program	<b>Fastställt av</b> Kommunfullmäktige	<b>Beslutsdatum</b>	<b>Giltig till</b> Tillsvidare
<b>Dokumentansvarig</b> Näringslivs- och hållbarhetschef	<b>Gäller för</b> Marks kommuns nämnder och styrelser	<b>Granskad/ reviderad</b>	<b>Diariennr.</b> KS 2021-184 003

## Innehåll

### Inledning

Agenda 2030 – de globala målen för hållbar utveckling ..... 4

Så läses programmet ..... 5

**Principer för genomförande** ..... 6

### Temaområden

Fullföljda studier ..... 7

Jämlik och inkluderande kommun ..... 11

Grön och klimatneutral kommun ..... 15

Motståndskraftiga Mark ..... 21

### Styrning och uppföljning

Programmets relation till annan styrning ..... 25

Uppföljning och revidering ..... 26

#### **Marks kommuns styrdokument**

*Dokument som talar om vad som ska göras*

strategi – pekar ut avgörande val för att nå vision och mål

**program – beskriver vad som ska uppnås i riktning mot målen**

plan – aktiviteter, tidsram och ansvar

*Dokument som talar om hur det ska göras*

policy – Marks kommuns hållning

riktlinje – stöd för hur arbetsuppgifter ska utföras och anger handlingsutrymmet

regel – konkreta gränser och ska-krav

## **Inledning**

### **Marks vision**

Mark har en vision som säger att vi ska vara en nära kommun med människan i fokus. Nära till vår natur, våra drömmar och varandra. Här och nu, men också i framtiden. Hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov. På så sätt stämmer vår vision och hållbar utveckling väl överens.

En vision är större än ett mål. Den anger ett tillstånd som vi vill uppnå för livet i Marks kommun under många år framöver. För att denna vision ska bli vår verklighet krävs konkret handling tillsammans. Hållbarhetsprogrammet hjälper oss att ta steg i riktning mot visionen.

### **Agenda 2030**

Sveriges ambition är att bli världsledande i arbetet med att nå målen i Agenda 2030. Marks kommuns ambition är att Agenda 2030 ska genomsyra allt arbete. Då målen berör merparten av en kommuns arbete togs det under 2019 fram en nulägesanalys för hur Marks kommun står sig i förhållande till målen i Agenda 2030. Analysen visar att Mark på vissa håll står sig bra, medan andra områden behöver förstärkas.

De senaste åren har visat att gränsdragningarna mellan det lokala och vår omvärld har suddats ut, men också hur kapabla och flexibla vi är att ställa om för att möta nya utmaningar. Hållbarhetsutmaningarna är många men genom att hålla ihop och samverka över gränserna blir lösningen inom räckhåll. Kommunen har stor rådighet att bidra till hållbar utveckling, eftersom utmaningarna är globala men lösningarna många gånger är lokala.

Programmet du har framför dig är ett viktigt steg i Marks kommuns utveckling mot en hållbar framtid. Det ger en gemensam färdriktning för kommunens arbete med utgångspunkt i Agenda 2030, de globala målen för hållbar utveckling. Programmet är ett resultat av ett mångårigt arbete med Agenda 2030, genom workshops, utbildningar, kartläggning och dialoger.

## Agenda 2030 – de globala målen för hållbar utveckling

Agenda 2030 är en agenda för hållbar utveckling som togs fram av Förenta Nationerna år 2015. Agendan innehåller 17 mål som ska uppnås till år 2030. Målen är odelbara och kopplade till varandra. Det vill säga att alla mål är lika viktiga och att framgång för ett av målen ger positiva effekter på andra mål.



Figur 1. De globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030

Agenda 2030 utgår från tre dimensioner av hållbar utveckling: miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet. Precis som målen i Agendan är hållbarhetsdimensionerna odelbara, det vill säga att de hänger ihop tillsammans och att alla är lika viktiga för att nå en hållbar utveckling.

För Marks kommun innebär de tre hållbarhetsdimensionerna följande:

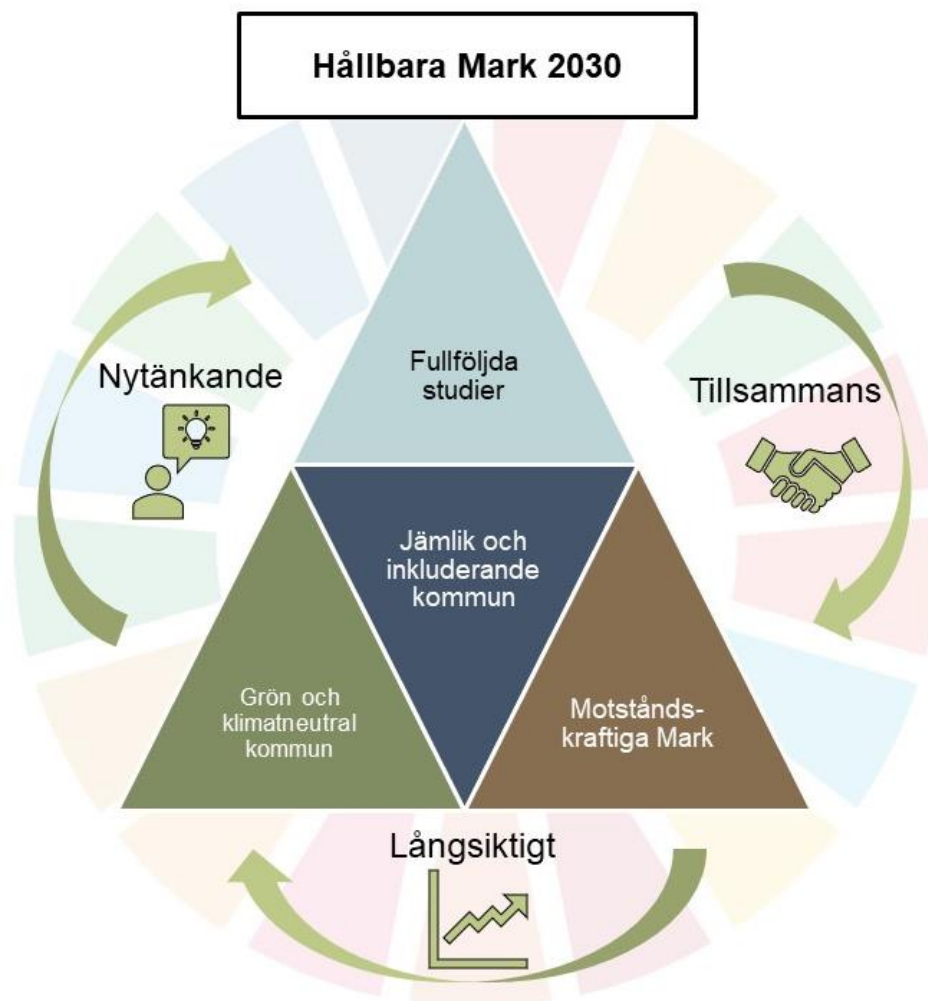
*Miljömässig hållbarhet* innebär att vi återkommer till naturresursernas gränser och att utvecklingen sker inom dessa gränser.

*Social hållbarhet* handlar om samhällets långsiktiga sammanhållning och motståndskraft. Jämlikhet, livskvalitet och trygghet är några viktiga begrepp för socialt hållbara samhällen.

*Ekonomisk hållbarhet* avser hållbar tillväxt utan negativa konsekvenser för den miljömässiga och sociala dimensionen.

## Så läses programmet

Hållbarhetsprogrammet består av tre principer och fyra temaområden som anger vad Marks kommun ska prioritera fram till år 2030 för att nå Agenda 2030. Precis som med målen i Agenda 2030 och de tre hållbarhetsdimensionerna är samtliga delar i programmet avhängiga varandra och formar en helhet tillsammans.



Figur 2. Programmet är uppbyggt på fyra temaområden och tre principer

I programmet beskrivs först de tre principerna som krävs för att uppnå en hållbar utveckling. Sedan beskrivs varje temaområde med tillhörande mål. I slutet av dokumentet förklaras programmets relation till annan styrning samt hur uppföljning sker.

## Principer för genomförande

För att uppnå Agenda 2030 är det viktigt att vi gör rätt insatser, men det är lika viktigt att vi gör insatserna på rätt sätt. Därför har tre principer identifierats som är avgörande för ett framgångsrikt hållbarhetsarbete i Marks kommun. Ett aktivt och medvetet arbete krävs för att principerna ska bli verklighet.

### 1. Tillsammans



Utmaningarna i Agenda 2030 är odelbara och avhängiga varandra och berör många olika aktörer. För att kunna möta dem krävs därför ökad samverkan, både internt inom kommunkoncernen och externt med offentliga aktörer, civilsamhälle, medborgare, näringsliv och akademien. Att öppna upp sig för samverkan och medborgarinflytande har en positiv effekt på samtliga mål i Agenda 2030 då det ger fler möjlighet att driva olika hållbarhetsfrågor och bidra med kunskaper – därmed stärks det gemensamma arbetet tillsammans mot en hållbar utveckling.

### 2. Nyttänkande



Vi lever i en globaliserad värld där samhällsutmaningarna är mer komplexa än förut. Vi kan inte förlita oss på traditionella strukturer och arbetssätt för att lösa vår tids komplexa problemställningar utan behöver ta till oss nya metoder. Det kan handla om att hitta nya samarbetsformer, implementera nya sätt att följa upp verksamhet, och hitta smarta och flexibla lösningar. Vi är visionära, vi vågar experimentera och implementerar nya lärodomar vi får längs vägen, men vi är också måna om att fortsätta med det som redan görs bra.

### 3. Långsiktigt



Hållbar utveckling har per definition ett långsiktigt perspektiv. Våra insatser här och nu har potential att påverka vårt samhälle på mycket lång sikt. För att göra en verklig förflyttning mot en hållbar framtid krävs därför uthållighet och ett fokus på långsiktiga planeringar bortom tidshorisonten av nästkommande budget eller mandatperiod. Att våga investera i ett hållbart samhälle ger också stora ekonomiska vinster på sikt, då vi undviker stora kostnader som skulle kunna uppstå i framtiden.

Temaområde:

## Fullföljda studier



Tillsammans



Nytänkande



Långsiktigt

## Temaområde: Fullföljda studier

I Sverige såväl som i Marks kommun ser vi en bekymmersam trend där allt färre elever går ut skolan med godkända betyg. Att elever fullföljer sina studier är avgörande för en hållbar utveckling. Frågan berör samtliga verksamheter i en kommun, allt från samhällsplanering och demokratiarbete till skolan, socialtjänsten och fritidsverksamheten.

En del av Marks kommuns vision är att **vi är familjenära**. Det handlar om att vara en kommun där det inte spelar någon roll vad du drömmer om, hur gammal du är, varifrån du kommer eller vad du har för förmågor. Visionen att vara familjenära handlar också om barns trygghet, meningsfullhet och gemenskap – där den som behöver får stöd.

I familjenära Mark arbetar vi tillsammans för att alla barn fullföljer sina studier.

## Bakgrund

Forskning visar att fullföljda studier är den viktigaste skyddsfaktorn för hälsa livet ut. Bland annat leder fullföljda studier till bättre möjligheter till egen försörjning, en bättre socioekonomisk situation samt bättre fysisk och psykisk hälsa. Att fler elever fullföljer sina studier bidrar därmed till att utjämna skillnader i hälsa (för mer om jämlik hälsa se temaområde Jämlik och inkluderande kommun).

Samtidigt vet vi att vi står inför en strukturomvandling av arbetsmarknaden med högre kompetenskrav än tidigare. En åldrande befolkning kommer också ställa krav på att fler i arbetsför ålder har ett arbete (för mer om dessa utmaningar se temaområde Motståndskraftiga Mark). Att elever fullföljer sina studier är alltså bra för individen, men främjar också ekonomisk hållbarhet och stärker hela samhällets resiliens. En kommun med ett tydligt fokus på barn blir dessutom attraktiv för många att bosätta sig och verka i.

Förutsättningarna för fullföljda studier börjar tidigt i livet. Det är grundläggande att alla barn får en bra start i livet med goda uppväxtvillkor, vilket stimulerar deras tidiga utveckling, inlärning och hälsa. Under hela barnets uppväxt är det viktigt att arbeta i ett tidigt skede för att främja hälsa och förebygga att ohälsa uppstår. Insatserna behöver kompensera för ojämlikheter i levnadsvillkor och ska även ta hänsyn till alla barns individuella behov.



## Här hos oss

En grund för att kunna uppnå fullföljda studier är goda uppväxtvillkor. Goda uppväxtvillkor handlar om kvalitén på barnets hela dag – allt ifrån hemmiljön och vårdnadshavarnas fostran till kvalitén på offentliga miljöer såsom parker och cykelvägar, skolan och fritidsaktiviteter. För barnet räknas den helhet som varje dag, vecka och år bildar – oavsett vem som ansvarar för förutsättningarna. Därmed bidrar samtliga verksamheter i en kommun **tillsammans** till goda uppväxtvillkor och i förlängningen, **långsiktigt**, till fullföljda studier.

Som kommun behöver vi arbeta **nytankande** med skyddsfaktorer som att stötta vårdnadshavare, främja fysisk aktivitet och arbeta med ungas inflytande och delaktighet – för att på så sätt skapa förutsättningar till goda uppväxtvillkor och fullföljda studier. Vi ska arbeta med utgångspunkt i barnets rättigheter enligt FN:s Barnkonvention.

## Koppling till Agenda 2030

Temaområdet *Fullföljda studier* berörs främst av nedanstående globala mål.



## Mål

I Marks kommun är uppväxtvillkoren goda och alla ges jämlika förutsättningar att fullfölja sina studier.

Vilket betyder att:

Ingen lämnas utanför! Oberoende av individuella, ekonomiska och sociala förutsättningar ska alla barn och unga ges möjlighet att nå sin fulla potential och att bidra till samhällets utveckling. Vår uppgift är att skapa förutsättningar för alla att klara skolan och därmed öka chanserna till god ekonomi, arbete, delaktighet och hälsa. Det blir en vinst för både individ och samhälle.

I Marks kommun prioriteras tidiga förebyggande och främjande insatser i arbetet för barn och unga.

Vilket betyder att:

Tidiga insatser bidrar till ett hållbart samhälle och är många gånger en vinst för både individen och samhället. Individen slipper onödigt lidande och samhället sparar resurser då tidiga insatser ofta är kostnadseffektiva.

Temaområde:

# Jämlik och inkluderande kommun



Tillsammans



Nytänkande



Långsiktigt

## Temaområde: Jämlik och inkluderande kommun

En ledande princip för Agenda 2030 är att ingen ska lämnas utanför i arbetet mot en hållbar utveckling. En kommun behöver ett medvetet arbetssätt baserat i demokrati och mänskliga rättigheter för att erbjuda jämlik tillgång till sin verksamhet och för att kunna minska skillnader i hälsa.

En del av Marks kommuns vision är att **vi är Mark**. Alla vi människor i kommunen är det som gör Mark till mer än bara en bit mark. Människors olika drömmar, tankar och förmågor, utgör Mark och ses som en tillgång. Genom olikheterna tar vi oss an framtiden tillsammans och vågar tänka nytt. Genom att arbeta med jämlikhet och inkludering blir vi bättre på att vara alla invånares stadiga Mark.

### Bakgrund

Hälsan, inkomstspridningen och möjligheten till inflytande är ojämnt fördelad i befolkningen. Ojämligheten har förstärkts under senare år. Bland de grupper som uppvisar sämre hälsa och sämre levnadsvillkor finns personer med funktionsnedsättning, HBTQI-personer, utrikes födda, personer med låg utbildning och personer med låg ekonomisk standard. Främjande och förebyggande insatser är viktiga för att kunna minska systematiska skillnader i hälsa. Insatser så tidigt som möjligt i livet kan ge mycket goda och långsiktiga effekter (se temaområde Fullföljda studier).

En central skyddsfaktor för att uppnå en mer jämlik hälsa är möjligheten att kunna påverka sina egna livsvillkor och vara delaktig i utvecklingen av samhället. Forskning visar att det finns en social gradient i upplevd delaktighet och inflytande. Exempelvis upplever personer med lägre socioekonomisk position sämre kontroll och inflytande över sina livsvillkor och över utvecklingen av samhället i stort, samt mindre delaktighet och tillit. En hög grad av delaktighet och tillit bygger grunden till ett socialt hållbart samhälle och är en förutsättning för att uppnå ett flertal av målen i Agenda 2030.

### Här hos oss

För att kunna utforma en jämlik verksamhet som når alla oavsett bakgrund behöver offentliga aktörers arbete utgå från ett tydligt människorättsperspektiv. Sverige har ratificerat en rad internationella konventioner och har därmed förbundit sig till att arbeta för mänskliga rättigheter i det svenska samhället. Ett människorättsbaserat arbetssätt innebär att systematiskt använda mänskliga rättigheter som ett verktyg i planering, genomförande och uppföljning för att

kunna prioritera och rikta insatser till de grupper som har sämst tillgång till sina mänskliga rättigheter. Inom kommunens verksamhetsområde finns stora möjligheter att arbeta för att stärka invånarnas rättigheter.

För att bli en kommun där ingen lämnas utanför behöver vi arbeta **tillsammans** för att säkerställa mänskliga rättigheter. Vi behöver involvera och ta tillvara invånarnas erfarenheter. Vi ska rikta insatser för att nå grupper som har sämst tillgång till sina rättigheter – i syfte att uppnå ett mer jämlikt samhälle.

För en **långsiktigt** social sammanhållning är det viktigt att människor möts och att kommuner upprätthåller höga nivåer av transparens och dialog med invånare. Demokratin behöver fortlöpande värnas och utvecklas för att kunna säkerställa fredliga och inkluderande samhällen (läs mer om fredliga samhällen i temaområdet Motståndskraftiga Mark). En kommun har genom sin närhet till invånare och föreningsliv mycket goda möjligheter att föra dialogen med medborgare på den lokala nivån, kring detta behöver vi vara **nyttänkande** för att säkerställa att alla gruppers perspektiv fångas upp.

## Koppling till Agenda 2030

Temaområdet *Jämlik och inkluderande kommun* berörs främst av nedanstående globala mål.



## Mål

I Marks kommun har alla invånare jämlik tillgång till sina mänskliga rättigheter.

Vilket betyder att:

Ett rättighetsperspektiv genomsyrar all kommunal verksamhet. Genom att anta ett rättighetsperspektiv stärks tilliten och kvaliteten eftersom alla verksamheter då aktivt värnar icke-diskriminering och jämlikhet. En annan fördel med ett rättighetsperspektiv är att individens egenmakt stärks genom att bli en rättighetsbärare som kan agera självständigt för att utkräva sin rätt.

Alla invånare i Marks kommun har god och likvärdig möjlighet att vara delaktiga i och ha inflytande över kommunens utveckling.

Vilket betyder att:

Marks kommun arbetar aktivt för att alla invånare, oavsett funktionsförmåga, bakgrund eller ålder, har möjlighet och förmåga att påverka och ta eget ansvar för samhällets och demokratins utveckling. Med en hög grad av tillit och samhörighet mellan människor byggs ett starkare Mark.

Alla invånare i Marks kommun har en god och jämlik hälsa.

Vilket betyder att:

De skillnader som finns i levnadsvillkor mellan individer och grupper ska utjämnas och fler leva med god hälsa. Marks kommun arbetar medvetet för att motverka systematiska skillnader i hälsa. Skillnaderna uppstår till följd av att grupper har olika tillgång till resurser som påverkar hälsan, såsom utbildning, arbete och försörjning.

Temaområde:

# Grön och klimatneutral kommun



*Tillsammans*



*Nytänkande*



*Långsiktigt*

## Temaområde: Grön och klimatneutral kommun

Klimatförändringar och förlust av biologisk mångfald och ekosystemtjänster är vår tids största hot och de är tätt sammankopplade. Klimatförändringar påverkar biologisk mångfald, men utarmning av ekosystem kan även påverka klimatet och naturens förmåga att hantera klimatförändringar. Att gå tillbaka till och hålla utvecklingen inom planetära gränser är en av samhällets största utmaningar.

En del av Marks kommuns vision är att **vi är jordnära**. Eftersom vi lever nära naturen värdesätter vi den högt. Genom att vårda vår planet, vår mark, och oss själva kan vi leva i harmoni – nu och i framtiden.

## Bakgrund

### Klimatförändringar

Det är ett faktum att klimatförändringar kommer att påverka Sverige på olika sätt. Hur stor påverkan blir beror på hur mänskligheten lyckas med åtagandet att minska klimatpåverkan på global nivå. Klimatförändringar i Sverige förväntas dock i ökande grad få effekter för svenska förhållanden. Vårt agerande lokalt får också globala konsekvenser. Exempelvis kan klimatförändringar leda till torka och därmed minskad matproduktion, samt till ökad global orättvisa då utvecklingsländer förväntas drabbas mest av konsekvenserna av ett ändrat klimat.

Sverige har undertecknat Parisavtalet som kräver en minskning av växthusgasutsläpp för att den globala temperaturökningen ska hållas väl under två grader och att man ska sträva efter att begränsa den till 1,5 grader. I Västra Götaland har regionen och Länsstyrelsen gått ihop tillsammans med fler aktörer i en gemensam klimatstrategi *Klimat 2030 – Västra Götaland ställer om*. Strategin innebär att utsläppen i Västra Götaland ska minska med 80 procent till år 2030 från 1990-talets nivå. Dessutom ska utsläppen av växthusgaser från västsvenskarnas konsumtion minska med 30 procent jämfört med 2010.

### Friska ekosystem och rik biologisk mångfald

Biologisk mångfald beskriver all den variation som finns mellan och inom arter och livsmiljöer på vår planet. Den bygger på tre nivåer (1) mångfalden av arter, (2) genetisk variation inom arter och (3) mångfalden av ekosystem. Ju större mångfald som finns inom dessa naturliga nivåer, desto mer motståndskraft och livskraft finns det i naturen. Med stor motståndskraft, eller resiliens, i ett biologiskt system är det bättre rustat att klara av yttre hot av olika slag.



Biologisk mångfald fungerar som ett skyddsnät som ser till så att allt levande på vår planet kan överleva och frodas – och det gäller även oss människor. Biologisk mångfald skapar en mängd olika ekosystem, det vill säga samspelet mellan djur, växter och miljö. Detta samspel producerar gratis tjänster till nytta för vår existens och välbefinnande. Dessa ekosystem spelar en viktig roll för naturens grundläggande funktioner som pollinering, spridning av frön, bördig jord, klimatreglering och rening av luft och vatten.

Fungerande ekosystem ger oss produkter och tjänster som bidrar till vår välfärd och livskvalitet i form av ekosystemtjänster, som dricksvatten, livsmedel, råvaror och rekreation. Ekosystemen och dess olika ekosystemtjänster är helt avgörande för allt levande på jorden.

Att kommunens ekosystem är i balans och har en stor biologisk mångfald är dessutom avgörande för människans hälsa och välbefinnande, både i form av de ekosystemtjänster som vi behöver för vår överlevnad och genom de direkta positiva hälsoeffekterna som vistelse i naturen medför. Dessutom ger gröna ytor och en tydlig hållbarhetsprofil konkurrensfördelar för en kommun.

Att öka naturens motståndskraft mot negativa effekter av klimatförändringar är ett nödvändigt förebyggande arbete i klimatanpassning. Läs mer om klimatanpassning under temaområde *Motståndskraftiga Mark*.

### Vattenförvaltning

Vatten är en grundförutsättning för allt levande på jorden. Vatten är också en förutsättning för världens livsmedels- och energiproduktion. Vatten måste skyddas mot både fysiska och kemiska föroreningar. Följaktligen behövs det en hållbar vattenförvaltning, det vill säga att ha tillräckligt med vatten som täcker alla behov och har god kvalitet, både ekologiskt och kemiskt.

Kommuner har stora möjligheter att uppnå en hållbar vattenförvaltning i sitt uppdrag inom dricksvatten och avlopp, fysisk planering och tillsyn.

### Giftfri miljö

Flödet av kemikalier är stort. Kemikalieinspektionens ämnesregister innehåller runt 130 000 kemiska ämnen. Hur alla dessa påverkar oss och annat liv på planeten är omöjligt att svara på eftersom bara en bråkdel av dem är testade ur miljö- och hälsosynpunkt. Än mindre vet vi vad som händer när vi utsätts för flera kemikalier samtidigt. Försök har visat att kemikalier kan förstärka varandras giftighet om man utsätts för dem samtidigt, så kallad cocktaileffekt. Hur känsliga vi människor är för samma kemikalier vet vi sällan, svaret kan dröja årtionden in i framtiden innan kunskaperna ökat och de smygande förändringarna blivit mer uppenbara. Arbetet för en giftfri miljö är omfattande och inkluderar alla nivåer och alla delar i samhället. Därmed bör kemikaliehantering begränsas till vad kommunen har rådighet till.

## Här hos oss

Klimatförändringar, förlust av biologisk mångfald och ekosystemtjänster, vattenförvaltning och en giftfri miljö är kommunens miljöutmaningar och de är tätt sammankopplade. Klimatförändringar påverkar biologisk mångfald, men utarmning av ekosystem kan även påverka klimatet och naturens förmåga att hantera klimatförändringar. Med den globala uppvärmningen försvinner eller krymper till exempel livsmiljöerna för flera arter, medan andra arter kan få utökade utbredningsområden. Friska ekosystem kan i sin tur hämma klimatförändringar genom att de absorberar mer koldioxid. Effekterna av klimatförändringarna visar sig tidigt och tydligt i förändrad vattentillgång i form av torka eller översvämningar. Kemisk förorening är en av de viktigaste drivkrafterna som riskerar att påverka och förstärka klimatförändringar, försämra ekosystem och förlust av biologisk mångfald samt vattentillgång.

Utvecklingen för miljön går i fel riktning vilket statusen för de regionala miljömålen i Västra Götaland 2022 visar. Att återgå till en nivå där utvecklingen nu och **långsiktigt** hålls inom planetära gränser är en av samhällets största utmaningar. Det långsiktiga arbetssättet behöver också ligga till grund för arbetet med naturreservatsbildning, hållbar markanvändning, blomrika miljöer för pollinerare, förebyggande arbete med och bekämpning av invasiva arter, återställning av våtmarker samt integration av grön infrastruktur inom den fysiska planeringsprocessen och bygglov.

Vi behöver också arbeta **nyttänkande** för att åstadkomma ett fossilfritt och transporteffektivt samhälle med minskad miljö- och klimatpåverkan. Det innebär att Mark tänker nytt kring fysisk planering, byggande samt energi- och lokalförsörjning. Att tänka nytt handlar också om att minska exponeringen för skadliga kemikalier. En betydande del av de kemikalier som har undersökts har i djurförsök visat sig ha farliga egenskaper, som att framkalla allergier, orsaka cancer eller reproduktionsstörningar. Vi behöver arbeta för en giftfri miljö i förskolor, skolor och andra arbetsplatser, bland annat genom val av produkter och varor. Arbetet för en giftfri miljö behöver också involvera förorenade områden och verksamheter som riskerar att läcka ut giftiga ämnen i vår miljö.

I det långsiktiga arbetet mot en grön och klimatneutral kommun är **tillsammansperspektivet** av stor vikt – klimat, ekosystem, vatten och gifter berör oss oavsett vilken del av kommunen vi tillhör organisatoriskt eller geografiskt, och oavsett om vi tillhör det offentliga, näringslivet eller civilsamhället. Ett bra samarbete, både internt och externt med bland annat angränsande kommuner, är nödvändigt för att uppnå en hållbar vattenförvaltning. Viktiga delar att arbeta med är att fria vandringsvägar för fisk, minska tillskottsvatten i spillvattennätet, minska bräddning från ledningsnätet och att minska utläckage från dricksvattennätet.

## Koppling till Agenda 2030

Temaområdet *Grön och klimatneutral kommun* berörs främst av nedanstående globala mål.



## Mål

Mark är en klimatneutral kommun.

Vilket betyder att:

Kommunen har minskat utsläppen av växthusgaser så mycket som möjligt (bland annat genom energieffektivisering, fossilfria transporter och hållbar konsumtion) och kompenserar de kvarvarande utsläppen med naturliga sänkor (till exempel våtmarker och skog).

I Marks kommun finns en rik biologisk mångfald och sunda ekosystemtjänster.

Vilket betyder att:

Kommunen har en mångfald av arter med stabil population och genetisk variation inom arter samt en mångfald av fungerande ekosystem och dess olika tjänster.

Marks kommun har en god vattenförvaltning.

Vilket betyder att:

Vattenförekomsterna har god ytvatten- och grundvattenstatus. Utläcket och tillskottsvatten i spillvattennätet är åtgärdade.

Marks kommun har en giftfri bebyggd miljö och inga förorenade områden.

Vilket betyder att:

Kommunens bebyggda miljö utsätter inte invånarna för skadliga halter av kemiska ämnen och emissioner.

Kommunala verksamheter använder städprodukter och -varor som är miljövänliga.

Alla förorenade områden är åtgärdade.

Temaområde:

# Motståndskraftiga Mark



*Tillsammans*



*Nytänkande*



*Långsiktigt*

## Temaområde: Motståndskraftiga Mark

Vi lever i en komplex värld där lokala och globala processer samspekar allt mer. Teknologiska och ekonomiska framgångar samt ökade flöden av människor, varor och information över gränser har lett till dynamiska samhällen. Dessa förändringar medför både nya möjligheter och nya risker. Vi behöver skapa ett robust och motståndskraftigt samhälle där vi vågar tänka nytt och kan se möjligheterna.

En del av Marks kommuns vision är att **vi är nära**. Vi har nära till sådant som havet, städer, högskolor och flygplats. Men också närheten till varandra. Vi finns här för varandra och tar oss an framtiden tillsammans. En annan del av visionen är att **vi är visionära**. Vi arbetar visionärt och vågar tänka nytt. Då krävs en stabil grund att stå på, som ger oss en trygghet att faktiskt våga pröva nytt, ett robust och motståndskraftigt samhälle.

## Bakgrund

### Åldrande befolkning

Antalet äldre över 80 år prognostiseras öka med över 50% mellan 2019 och 2030. Då andra åldersgrupper inte förväntas öka i lika stor utsträckning uppstår en situation där färre i arbetsför ålder behöver försörja fler. Det innebär att vi får en högre demografisk försörjningskvot. I Marks kommun ligger denna kvot redan idag lite högre än rikssnittet. Detta får till följd att det kommer krävas större insatser för att bemanna verksamheter inom välfärden med kompetenta medarbetare. En hög demografisk försörjningskvot riskerar även att få konsekvenser för den ekonomiska hållbarheten, samt att det blir allt viktigare att ta hänsyn till äldres perspektiv i planeringen av kommunens ordinarie verksamhet. Tillgänglighet, användbarhet, livsmiljön nära bostaden samt digitalt, socialt och demokratiskt deltagande är alla viktiga aspekter för en åldersvänlig samhällsplanering. Dessutom kan nytänkande perspektiv där äldre personer och deras erfarenhet ses som en tillgång vara en viktig resurs i kommunens utveckling.

### Förändrat arbetsliv

I vårt moderna samhälle förändras arbetslivet kontinuerligt. Digitalisering och automatisering driver på snabba förändringar och kompetenskraven blir allt högre. Denna strukturomvandling är i grunden positiv och nödvändig, men innebär också nya utmaningar. I framtiden förväntas vi exempelvis vidareutbilda oss och byta yrke allt oftare under karriären. Som arbetsgivare behöver kommuner anpassa sig till denna trend genom att anta ett dynamiskt arbetssätt där vi

möjliggör kontinuerlig kompetensutveckling för medarbetare och använder individers kompetens på rätt sätt. Kommuner behöver också beakta behovet hos de personer som riskerar att hamna utanför den snabbt förändrade arbetsmarknaden. Jämfört med andra kommuner har Marks kommun en något lägre andel invånare med eftergymnasial utbildning. Ökade kompetenskrav och bristyrken i arbetslivet – som intensifieras till följd av en åldrande befolkning – understryker också vikten av att kommuner lyckas attrahera individer med rätt kompetens.

### Nya risker

Den globaliserade världen vi lever i idag innebär snabba förändringar och nya hot som är svåra att förutspå. För dessa risker behöver samhället ha en beredskap – genom både förebyggande och förberedande arbete.

Klimatanpassning är ett exempel på hur man hanterar nya risker. I Sverige förväntas klimatförändringen innebära högre temperaturer, ökad nederbörd, minskat snötäckande och stigande havsnivå. Ett effektivt sätt att minska sårbarheten är genom att stärka naturens egen resiliens mot negativa klimateffekter (se temaområde Grön klimatneutral kommun). En kommun kan också påverka inom fastighetsförvaltning och fysisk planering, bland annat genom naturbaserade lösningar.

Andra exempel på nya risker är terrorattacker, pandemier, cyberattacker, desinformation. När en större kris inträffar kan det få stora konsekvenser för miljön, samhällets funktionalitet, ekonomi och folkhälsa.

### Här hos oss

Då en mindre andel av befolkningen behöver försörja fler är det viktigt att arbetslösheten är låg och individers kompetenser används **långsiktigt** på rätt sätt. Vi behöver vara **nyttänkande** genom att ta till nya åtgärder för att effektivisera, till exempel genom att ta tillvara digitaliseringens möjligheter, samverka och koordinera verksamhet samt ta vara på äldres kompetens i större utsträckning. Att vara en attraktiv arbetsgivare med en sund personalomsättning är också viktigt för en kostnadseffektiv verksamhet.

Genom en god krisberedskap kan vi undvika eller mildra risker. Det handlar bland annat om att säkerställa el-, vatten- och matförsörjning i kristid samt skydd av samhällsviktig verksamhet. En annan viktig aspekt är att säkerställa en robust IT-infrastruktur som klarar snabba förändringar och som även står sig i en kris. Invånare, civilsamhälle och näringsliv är **tillsammans** viktiga resurser i kristid och arbetet bör ske koordinerat och systematiskt för en fungerande gemensam krisberedskap.

## Koppling till Agenda 2030

Temaområdet *Motståndskraftiga Mark* berörs främst av nedanstående globala mål.



### Mål

Marks kommun arbetar innovativt och långsiktigt för att möta framtida utmaningar.

Vilket betyder att:

I Marks kommun har vi rätt kunskap och resurser att hantera och dra nytta av samhällsförändringar. Vi är en organisation där lärande, nytänkande och långsiktighet premieras. Marks kommun är en attraktiv arbetsgivare med hållbar kompetensförsörjning där vi bland annat ser äldre personer och deras erfarenhet som en tillgång.

Marks kommun har en motståndskraft för att hantera potentiella kriser.

Vilket betyder att:

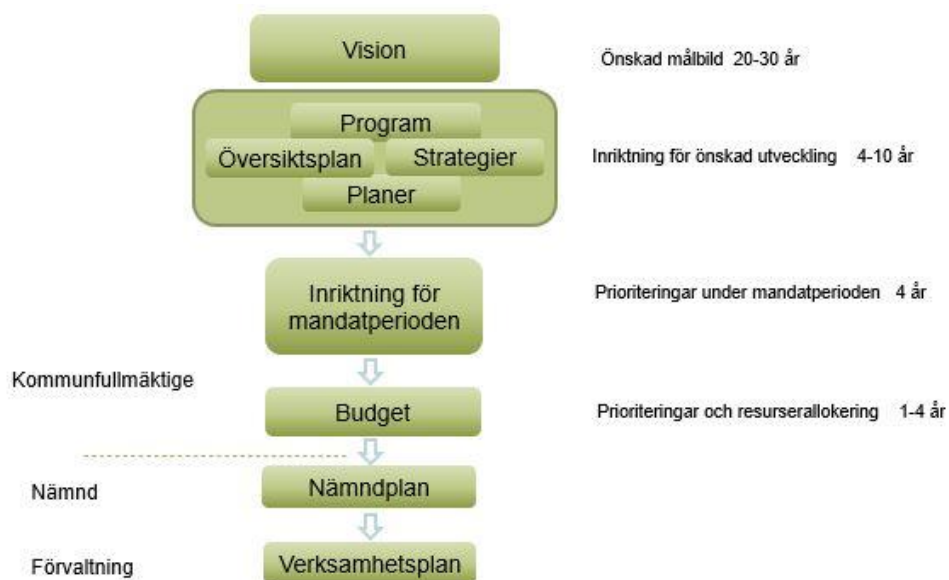
I Marks kommun har vi kunskap och rätt resurser att, i samverkan med andra, förebygga och hantera oförutsedda händelser. Vi arbetar proaktivt för att hitta nya lösningar, oavsett om det gäller klimatanpassning, pandemier eller cyberattacker.



## Programmets relation till annan styrning

Hållbarhetsprogrammet utgör i Marks kommuns storsystem ett program och syftar till att fungera som led i att översätta visionen till det faktiska genomförandet. Hållbarhetsprogrammet pekar ut färdriktningen för vad Marks kommun ska göra för att på bästa sätt bidra till målen i Agenda 2030 och bidra till Marks kommuns vision: En nära kommun med människan i fokus.

Hela kommunkoncernen ansvarar för att bidra till att målen uppfylls genom att identifiera, planera, genomföra och följa upp åtgärder och aktiviteter. Hållbarhetsprogrammet är en utgångspunkt för kommunkoncernens budget och verksamhetsplanering. Inom vissa områden finns det behov av underliggande planer som ytterligare konkretiserar vad som ska göras, exempelvis avfallsplan och energiplan.



Figur 3. Modell över Marks kommuns storsystem

## **Uppföljning och revidering**

Uppföljningen av nämnders och styrelsers mål, åtgärder och aktiviteter kopplat till hållbarhetsprogrammet följs upp årligen i samband med ordinarie uppföljningsrapportering. Kommunstyrelsen ansvarar för att sammanställa nämnders och styrelsers uppföljningar.

En gång per mandatperiod görs en uppföljning av hela hållbarhetsprogrammet. Uppföljningen ska visa hur kommunens arbete förflyttar oss till ett hållbart samhälle och analysera var kommunen behöver lägga fokus för att på bästa sätt bidra till målen i Agenda 2030. Denna uppföljning kommer att vara ett viktigt underlag vid revidering av hållbarhetsprogrammet som ska göras en gång per mandatperiod.